

УДК 373.31

*Олена Сокурєнко,
ORCID iD 0000-0003-1702-4802
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії й методики
дошкільної та початкової освіти
Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
вул. Адміральська, 4-а, 54001, м. Миколаїв, Україна
olena.sokurenko@moippo.mk.ua*

УПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДНО- ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ РЕГІОНАЛЬНОГО РІВНЯ

Вимоги до змісту й організації освітнього процесу в початковій школі, що зростають, вимагають нових, ефективніших інноваційних педагогічних підходів до формування особистості, адже завданням Нової української школи є розвиток свідомої, усебічно розвиненої, творчої особистості, яка здатна до самовираження в різних видах діяльності. У статті репрезентовано результати дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня за темою «Упровадження технології інтегрованого навчання в початковій школі на засадах ідей та положень Нової української школи» на базі МОІППО та закладів освіти області. Мета дослідно-експериментальної роботи – розробити та апробувати моделі упровадження інтегрованого навчання в початковій школі на засадах ідей і положень Концепції «Нова українська школа», Державного стандарту початкової освіти.

Ключові слова: дослідно-експериментальна робота; інтеграція; інтегроване навчання; компетентнісний підхід; Нова українська школа; освітній процес; початкова школа; цілісна картина світу.

© Сокурєнко О. О., 2020

Вступ. Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Педагогіка партнерства, готовність до застосування інновацій, нові стандарти й результати навчання, автономія закладу освіти та вчителя – ключові принципи функціонування інноваційного простору післядипломної педагогічної освіти Миколаївської області. Його невід'ємною складовою є розширена мережа майданчиків для проведення дослідно-експериментальної роботи, оскільки участь в експериментальній роботі є показником інноваційності мислення, готовності до змін, особистісного та професійного зростання педагогічних працівників.

Реалізація Концепції «Нова українська школа» передбачає модернізацію змісту початкової освіти України та потребує визначення чітких методологічних засад, що враховують сучасні світові та європейські тенденції розвитку початкової школи та водночас ґрунтуються на кращих національних надбаннях, особливостях вітчизняної культури. Модернізація змісту початкової освіти спрямовується на формування креативної та ініціативної особистості, здатної до ефективної діяльності в суспільстві. Це зумовлює вироблення й реалізацію принципово нових підходів до формування змісту освіти та його подальшої апробації.

Ідеї та положення Концепції «Нова

українська школа» спонукають вчителя формувати зміст початкової освіти на засадах міжпредметної інтеграції і практичної спрямованості, що дозволяє створити умови для цілісного сприймання і пізнання навколишньої дійсності молодшими школярами, формування ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості.

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Ідея інтегрованого навчання не є принципово новою в педагогіці. Підґрунтям інтегрованого підходу до організації освітнього процесу як основи цілісного сприйняття та пізнання світу стали педагогічні погляди О. Декролі, Я. Коменського, І. Песталоцці, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін. Під час розроблення засад інтегрованого підходу до організації освітнього процесу в закладі освіти широко використовують ідеї Л. Виготського, В. Давидова, В. Зінченка, Е. Носенка, Р. Карпласа, О. Леонтєва, К. Піаже, Ю. Самаріна та ін. Науково-теоретичні та практичні аспекти впровадження технології інтегрованого навчання в початковій школі були й залишаються предметом дослідження багатьох учених (К. Гуз, В. Ільченко, Т. Михайлова, Л. Потапюк, М. Ратко, О. Шаповал та ін.). У ході розроблення засад інтегрованого підходу до організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти активно застосовують ідеї Л. Виготського, В. Давидова, В. Зінченка, Е. Носенка, Р. Карпласа, О. Леонтєва, К. Піаже, Ю. Самаріна та інших.

Сутність поняття «інтеграція» розкривають у своїх роботах О. Алексеєнко, М. Арцишевська, М. Вашуленко, Т. Гладюк, К. Гуз, С. Гончаренко, В. Ільченко, О. Ільченко, Н. Коваль, Ю. Колягіна, О. Савченко, Н. Светловська, А. Степанюк, А. Урсул, С. Якименко та інші. Шляхи та засоби інтеграції змісту початкової освіти з погляду її дидактичних можливостей висвітлюють у дослідженнях Н. Бібік, М. Вашуленко, К. Гуз, В. Ільченко, Л. Кочина, В. Паламарчук, Т. Пушкарьова, О. Савченко, В. Тименко, С. Якименко. Однією з умов

формування світогляду особистості школярів учені вважають упровадження інтегрованих курсів (К. Гуз, В. Ільченко, Т. Михайлова, Л. Потапюк, М. Ратко, О. Шаповал та ін.).

На думку С. Гончаренка та Ю. Мальованого, «в організації й змісті навчально-виховної діяльності школи необхідно рішуче багато від чого відмовитися, виробити новий зміст освіти, орієнтований на формування в дітей цілісної наукової картини світу, наукового світорозуміння» (Гончаренко С., Мальований Ю., 1994, с. 46).

Уведення молодшого школяра до навколишнього світу має ґрунтуватися не тільки на вивченні різних наук, але й на включенні до освітнього процесу практичної картини світу, конкретних життєвих ситуацій, що мають максимально розвивальний вплив на розвиток особистості дитини, формування її світогляду.

Цілісна картина світу – фундаментальне поняття, що виражає специфіку людини, її буття, відносини зі світом, відображає найзагальніші уявлення про навколишній світ. «Під картиною світу зазвичай розуміють вищу форму узагальнення, систематизації та інтеграції пізнавального досвіду», – наголошує М. Арцишевська (Арцишевська М., 2000, с. 16).

Формування світорозуміння в молодших школярів відбувається з урахуванням поняття «картина світу як інтегративний чинник» і опертям на принципи інтегрування змісту освіти, сформульовані Е. Носенком:

1. Забезпечення цілісності сприйняття образу світу. Учні доцільно вводять спочатку в коло широких понять про об'єкт пізнання. Вони виконують роль своєрідних «випереджувальних організаторів», після яких легше сприймаються дрібні деталі, що поглиблюють розуміння суті об'єкта.

2. Щільність зображення в будь-якій картині світу не повинна перевищувати можливості сприйняття уявлень про світ людиною.

3. Концентричність у засвоєнні цілісної картини світу. Зміст принципу по-

лягає в тому, що об'єкт пізнання повинен зберігатися на різних етапах навчання, а рівень деталізації зображення та рівень абстрактності інтерпретації деталей повинен збільшуватися поступово, відповідно до ступенів навчання.

4. Кумулятивність передбачає розширення, поглиблення й уточнення картини світу в процесі освітньої роботи.

5. Забезпечення внеску різних картин світу у формування цілісного образу.

6. Урахування когнітивних можливостей суб'єктів пізнання картини світу під час добору категоріальних парадигм світопізнання та актів, у яких здійснюється цей процес.

7. Застосування під час навчання універсальних концептуальних і чуттєвих категорій свідомості людини, які використовуються для створення образу світу у процесі забезпечення різного їх наповнення та врахування особливостей їхнього сприйняття залежно від рівня сформованості пізнавальних можливостей суб'єктів пізнання (Носенко Е., 1995, с. 24–28).

С. Гончаренко та Ю. Мальований зазначають: «Для успішного вироблення в учнів загальних поглядів на світ у цілому необхідно: виділити в кожному навчальному предметі сукупність теоретичних понять, узагальнень світоглядних понять, узагальнень світоглядного характеру й визначити шлях раціонального їх засвоєння учнями; окреслити систему міжпредметних зв'язків, що дають можливість із загальних, більш широких позицій і з різних боків розкрити сутність явищ природи й життя суспільства» (Гончаренко С., Мальований Ю., 1994, с. 53).

Усі предмети початкової школи будуються на власних системах провідних понять світоглядного характеру. Тому їхній удалий взаємозв'язок стане передумовою формування в учнів світорозуміння, цілісної картини світу (М. Арцишевська, К. Гуз, В. Ільченко, Н. Шахірева, С. Якименко та ін.).

На думку О. Савченко, ефективно засвоєння молодшими школярами знань про

навколишній світ передбачає організацію освітнього процесу на основі інтеграції змісту, відібраного з кількох предметів та об'єднаного навколо однієї теми. Це об'єднання сприяє інформаційному й емоційному збагаченню сприйняття, мислення та почуттів завдяки залученню цікавого матеріалу та ігор, що дає змогу з різних позицій пізнати якесь явище, досягти цілісності знань, сформувати наукову картину світу. Інтеграція змісту початкової освіти дозволяє школярам сприймати об'єкти, предмети та явища навколишньої дійсності цілісно, послідовно, різнобічно (Савченко О., 1997).

С. Якименко теоретично обґрунтувала та апробувала модель авторської інтегрованої особистісно орієнтованої технології розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, розробила її навчально-методичне, матеріально-технічне, організаційне, кадрове, управлінське забезпечення, відпрацювала структуру професійної діяльності педагога. Авторську інтегровану особистісно орієнтовану технологію доцільно застосовувати в освітньому процесі початкової школи з метою формування цілісної картини світу в учнів та для забезпечення наступності між дошкільним закладом та початковою школою (Якименко С., 2005, с. 113–118).

Ученими та педагогами-практиками сьогодні розроблено новий зміст навчальної інформації та визначено особливості її структурування, що відображено в запропонованих програмах інтегрованих курсів для початкової школи та підготовлених відповідно до програм підручниках, які затверджено і рекомендовано Міністерством освіти і науки України. За допомогою інтегрованих курсів підвищується ефективність формування ключових компетентностей, активізується пізнавальна активність, створюються передумови формування цілісної картини світу та світорозуміння.

І. Бех акцентує увагу, що «важливо визначитися, з чого починати ознайомлювати дитину з навколишнім світом»: окремі частини довілля дитини, предмети, яви-

ща та їхня сукупність – усе це сприятиме цілісності пізнання дитиною світу. Саме цілісність здобутих знань є визначальною характеристикою інтегрованого підходу до організації освітнього процесу (Бех І., 2002, с. 6). Принцип інтеграції навчального знання спрямований на формування цілісної картини світу, цілісного світогляду в молодших школярів через залучення до сукупності всіх галузей знань, розуміння зв'язків між окремими елементами.

Але треба пам'ятати, що для сприймання молодшими школярами об'єктивних зв'язків у довкіллі треба «створити освітнє середовище, в якому потреба навчитися їх виявляти буде природною потребою дитини» (Ільченко В., 1999, с. 29).

У низці досліджень (К. Гуз, В. Ільченко) акцентується увага на формуванні фундаменту світорозуміння й розуміння своєї ролі у світі, становлення Я-концепції дитини через інтеграцію знань про природу на основі життєвого досвіду дитини. Метою початкової школи є природовідповідний розвиток людського індивіда в особистість та індивідуальність, людину, здатну брати на себе відповідальність за своє майбутнє та майбутнє рідної землі (природне довкілля) та свого народу (суспільне довкілля). Мета реалізується через створення психолого-педагогічних умов для: природовідповідного особистісного розвитку школяра; засвоєння учнями системи знань про навколишній світ; громадянського виховання; систематизації знань про природу, суспільство, традиції свого народу на основі уявлень про найбільш загальні взаємозв'язки в природі; продуктивності знань, умінь; формування наукового світогляду, екологічної культури, біоцентричного мислення, навичок користування приладами природодослідника, умінь пізнання дійсності науковими методами. Освіта зазначеної моделі є цілісною, герменевтичною, особистісно орієнтованою, технологізованою, екологічною, валеологічною, диференційованою (Ільченко В., Гуз К., 1999).

Уважаємо такий підхід раціональним, оскільки інтеграція змісту освіти створює

передумови для різнобічного розгляду певного об'єкта, поняття, явища, формує системне мислення, позитивно-емоційне ставлення до пізнання.

Досягти цілісності сформованих у молодших школярів знань можливо за допомогою впровадження інтегрованих уроків, інтегрованих днів та інтегрованих курсів. М. Косовська зазначає, що мета навчальних занять, побудованих на інтегрованому змісті – створити передумови для різнобічного розгляду об'єктів, понять, явищ, формування системного мислення, збудження уяви, позитивно-емоційного ставлення до пізнання (Косовська М., 2003, с. 15–16).

Форму здобутих навчальних результатів молодших школярів доцільно визначити в двох аспектах. З одного боку, наочний зміст знань, що засвоюються, повинен безпосередньо асоціюватися з тими побутовими та ігровими, природними та культурними явищами, що можна систематично спостерігати, на основі яких розвивається їхнє самостійне визначення мети. З іншого боку, операційна структура цих навчальних результатів повинна мати в перспективі навчання широку сферу переносення, що відповідає логічним зв'язкам навчального матеріалу. Оскільки наукові знання стають складовою світогляду лише за умов наукового осмислення навчальної інформації, відповідності пізнавальним інтересам особистості, оцінки з погляду реалізації її планів, підтвердження життєвим досвідом, перетворення в систему внутрішніх переконань і принципів особистого життя (Гончаренко С., 1994).

Окреслення невирішених питань, порушених у статті. Ідеї та положення Концепції «Нова українська школа» передбачають те, що відбір змісту початкової освіти відрізнятиметься міжпредметною інтеграцією і практичною спрямованістю, що дозволить забезпечити молодшим школярам умови цілісного сприймання та пізнання навколишньої дійсності й перейти від знаннєвої педагогіки до реалізації компетентнісного підходу на засадах педагогіки партнерства.

Тож актуальність започаткування дослідно-експериментальної роботи визначає необхідність модернізації змісту початкової освіти України взагалі та Миколаївської області зокрема, визначення чітких методологічних засад, що враховують сучасні світові та європейські тенденції розвитку початкової школи і водночас ґрунтуються на національних надбаннях, вітчизняній культурі. Такий підхід зумовлюється поступом до Нової української школи. Зростаючі вимоги до змісту й організації освітнього процесу вимагає нових, більш ефективних інноваційних педагогічних підходів до формування особистості, адже завданням Нової української школи є розвиток свідомої, усебічно розвиненої, творчої особистості, яка здатна до самовираження в різних видах діяльності.

Формулювання мети статті. Для вирішення окреслених питань доцільним є дослідження особливостей добору змісту початкової освіти на засадах міжпредметної інтеграції та практичної спрямованості, розроблення й апробація моделей упровадження інтегрованого навчання в початковій школі.

Завдання статті:

1. Визначити моделі предметно-інтегрованого навчання в початковій школі.
2. Обґрунтувати організаційно-педагогічні умови, що сприятимуть ефективності освітнього процесу в класі-комплекті.
3. Висвітлити особливості підготовки педагогічних працівників пілотних класів до участі в дослідно-експериментальній роботі.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Кафедрою теорії й методики дошкільної та початкової освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (МОІППО) 2017 року ініційовано проведення дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня за темою «Упровадження технології інтегрованого навчання в початковій школі на засадах ідей та положень Нової української школи» на базі МОІППО та закладів освіти

області. Відповідно до Наказу департаменту освіти, науки та молоді Миколаївської обласної державної адміністрації № 575 від 23.08.2017 та на підставі рішення колегії Міністерства освіти і науки України від 08.12.2016, протокол № 11/5-15, «Про політичну пропозицію до проекту Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» на базі МОІППО та закладів загальної середньої освіти області започатковано проведення дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня «Упровадження технології інтегрованого навчання в початковій школі на засадах ідей та положень Нової української школи».

Мета дослідно-експериментальної роботи – розробити та апробувати моделі упровадження інтегрованого навчання в початковій школі на засадах ідей та положень Концепції «Нова українська школа», Державного стандарту початкової освіти.

Із огляду на це об'єктом дослідження є освітній процес початкової школи відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти (у редакції від 20.04.2011 р., № 462). Предмет дослідження – моделі упровадження інтегрованого навчання молодших школярів на засадах ідей та положень Концепції «Нова українська школа».

Мета дослідження – розроблення та апробація моделей упровадження інтегрованого навчання в початковій школі на засадах ідей та положень Нової української школи, Державних стандартів початкової освіти. В основу наукової роботи покладено гіпотезу про те, що інтегроване навчання дітей молодшого шкільного віку буде ефективнішим, якщо буде упроваджуватися на засадах ідей та положень Концепції «Нова українська школа»:

- новий зміст освіти, спрямований на формування компетентностей 21 століття;
- новий шкільний учитель, що володіє сучасними методиками викладання і здатен реалізувати

педагогіку партнерства;

- сучасна система управління та адміністрування шкіл;
- нове освітнє середовище.

У дослідно-експериментальній роботі регіонального рівня «Упровадження технології інтегрованого навчання в початковій школі на засадах ідей та положень Нової української школи» визначено шість моделей упровадження інтегрованого навчання в початковій школі.

За типом закладу загальної середньої освіти:

1. В умовах закладу загальної середньої освіти.

2. В умовах інклюзивного навчання.

3. В умовах освітнього округу.

За авторськими технологіями:

4. Особистісно орієнтована інтегрована технологія (автор: Якименко С. І.). Науковий керівник: Якименко С. І., доктор філософії в галузі освіти, професор, завідувач кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (за згодою).

5. Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України» (автор: Гавриш І. В.). Науковий керівник: Гавриш І. В., доктор педагогічних наук, професор Харківського педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (за згодою).

6. Педагогічна технологія «Росток» (автор: Пушкарьова Т. О.) Науковий керівник: Пушкарьова Т. О., кандидат педагогічних наук, професор Інституту модернізації змісту освіти Міністерства освіти і науки України (за згодою).

Здійснення поставленої мети та перевірка гіпотези передбачає послідовне виконання таких завдань:

1. На основі аналізу наукової літератури уточнити сутність поняття «інтегроване навчання». Розглянути значущість інтегрованого навчання в початковій школі на засадах ідей та положень Нової української школи.

2. Розробити та апробувати моделі упровадження інтегрованого навчання молодших школярів на засадах ідей та поло-

жень Нової української школи для різних типів закладів освіти, у яких є школа I ступеня.

3. Дослідити можливості використання інтегрованого навчання молодших школярів на засадах ідей та положень Нової української школи, Державних стандартів початкової загальної освіти в закладах освіти різних типів.

4. Укласти навчально-методичний комплекс для вчителів початкових класів щодо упровадження інтегрованого навчання молодших школярів на засадах ідей та положень Нової української школи.

Дослідно-експериментальна робота забезпечує ефективність упровадження технології інтегрованого навчання в початковій школі на засадах ідей та положень Нової української школи Миколаївської області відповідно до вимог сучасного суспільства та сприятиме підвищенню якості регіональної освіти.

Базовими експериментальними майданчиками для дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня є такі заклади освіти Миколаївської області:

1. Миколаївська загальноосвітня школа I–III ступенів № 57 імені Т. Г. Шевченка Миколаївської міської ради.

2. Миколаївський спеціальний навчально-виховний комплекс для дітей зі зниженим зором Миколаївської міської ради.

3. Першотравнева філія Новобузької ЗОШ I–III ступенів № 1 Новобузької районної ради.

4. Миколаївська загальноосвітня санаторна школа-інтернат I–III ступенів № 7 Миколаївської обласної ради.

5. Миколаївський дошкільний навчальний заклад загальноосвітній навчальний заклад II ступеня № 2 «Зоря» Миколаївської міської ради.

6. Бандурський навчально-виховний комплекс «дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад I–III ступенів» Первомайської районної ради.

7. Миколаївська ЗОШ I–III ступе-

нів № 50 імені Г. Л. Дівіної Миколаївської міської ради.

8. Миколаївська загальноосвітня школа I–III ступенів № 56 Миколаївської міської ради.

9. Миколаївська загальноосвітня школа I–II ступенів № 64 Миколаївської міської ради.

На першому діагностико-концептуальному етапі дослідно-експериментальної роботи (2017–2018 рр.) здійснено обґрунтування теми дослідження, вивчено питання організації інтегрованого освітнього процесу. Розглянуто значущість інтегрованого навчання в початковій школі на засадах ідей та положень Концепції «Нова українська школа». Проведено аналіз філософської, педагогічної, психологічної літератури з досліджуваної проблеми. Конкретизовано об'єкт, предмет, мету, гіпотезу та завдання дослідно-експериментальної роботи.

У цей же період проведено низку заходів для педагогічних працівників – учасників експериментальної роботи. Із метою забезпечення змісту педагогічного експерименту систематично проводилися консультативні візити в заклади загальної середньої освіти. Після перегляду кожного заходу відбувалось обговорення за круглим столом актуальних проблем реалізації програми регіонального експерименту.

Творчі зустрічі на базі експериментальних закладів освіти проводилися для виконання таких завдань:

- формування професійної компетентності вчителів перших класів експериментальних закладів освіти щодо впровадження технології інтегрованого навчання в початковій школі;
- обговорення шляхів реалізації в освітньому процесі ідей та положень Концепції «Нова українська школа»;
- вивчення досвіду педагогів-експериментаторів щодо організації освітнього процесу на основі інтегрованого навчання молодших

школярів, підвищення фахового рівня вчителів.

Учасники заходів ознайомились із перспективами розвитку початкової освіти на засадах ідей та положень Концепції «Нова українська школа», обговорювали питання метапредметності як феномена освіти нового покоління, дізналися про сутність, нормативні засади проектування нового освітнього простору початкової школи. Педагоги-експериментатори обмінювалися досвідом з іншими педагогічними працівниками, які беруть участь в експерименті, та спланували подальшу роботу з упровадження ідей та положень Концепції «Нова українська школа» в освітній процес початкової школи.

Упродовж 2019–2021 рр. триватиме розвивально-формувальний етап, що передбачає експериментальну апробацію Типових навчальних планів і навчальних методичних комплектів для окремих навчальних предметів, що вивчають у початковій і базовій школах, та авторських матеріалів педагогів-експериментаторів.

Завдання розвивально-формувального етапу: розроблення моделей упровадження інтегрованого навчання в початковій школі на засадах ідей і положень Нової української школи, Державного стандарту початкової загальної освіти в умовах сільської малокомплектної школи.

2019 року апробовано дві моделі предметно-інтегрованого навчання.

Модель 1. Організація освітнього процесу в умовах одночасної роботи учнів двох малочисельних класів із максимальним використанням засобів інтеграції.

Модель 2. Упровадження системи скорочених уроків із почерговим залученням учнів різних класів до спільної роботи.

З огляду на поетапність упровадження нового Державного стандарту початкової загальної освіти в початковій школі 2019–2020 навчального року перевагу надано використанню системи скорочених уроків (модель 2), що передбачає проведення по два окремі уроки для кожного з класів комплекту та два, переважно одно-

предметні, що передбачають організацію одночасної роботи учнів двох малочисельних класів із максимальним застосуванням засобів інтеграції.

Ефективність освітнього процесу визначено через взаємодію багатьох зовнішніх і внутрішніх умов організації освітнього процесу в класі-комплекті.

Зовнішніми (організаційними) умовами є такі:

- раціональне поєднання класів у комплекти;
- доцільна побудова розкладу навчальних занять;
- календарне планування навчального матеріалу на засадах інтеграції;
- створення розвивального освітнього середовища;
- професійна компетентність та відповідальність учителя;
- упровадження принципів педагогіки партнерства між учасниками освітнього процесу (учнями, учителем, батьками адміністрацією школи, громадськістю).

Внутрішніми (психолого-дидактичними) умовами організації освітнього процесу в класі-комплекті є такі:

- визначення оптимальної структури й змісту уроків на засадах інтеграції та компетентнісного підходу відповідно до рівня розвитку учнів та очікуваних освітніх результатів;
- упровадження кооперативного навчання, формування у школярів навичок навчального співробітництва, самостійності й активності в процесі пізнання;
- вибір оптимального поєднання методів і прийомів навчання на окремих уроках інтегрованого змісту з малочисельним колективом учнів та проведення інтегрованих однопредметних та різнопредметних уроків в умовах зведення.

У ході дослідно-експериментальної

роботи проведено підготовку педагогічних працівників, які працюють в умовах класу-комплекту, з огляду на їх постійну участь у науково-методичних заходах на базі пілотних класів.

Засідання науково-методичної лабораторії для вчителів початкової освіти «Формування наскрізних умінь у молодших школярів на засадах інтегрованого навчання» та робочі зустрічі вчителів пілотних класів мали на меті презентувати моделі упровадження інтегрованого навчання в початковій школі на засадах ідей та положень Концепції «Нова українська школа». Систематично здійснюються консультативні наставницькі візити в експериментальні заклади освіти. Результатом роботи стало розроблення стратегії інтегрованого підходу до вивчення української мови та літературного читання в умовах класу-комплекту, представлено засоби апробації посібника В. Шуляра «Абетка літературознавства» в інтегрованому просторі мовно-літературної освіти молодших школярів сільської малокомплектної школи.

Висновки та перспективи подальшого дослідження проблеми. Інтеграція змісту, організаційних форм та основних видів пізнавальної діяльності в роботі з молодшими школярами орієнтована на формування саморегуляції особистості, розвиток творчих здібностей та дієво-практичної сфери учнів, формування цілісної картини світу. Інтегрований підхід до побудови освітнього процесу в початковій школі сприяє глибокому світоглядному сприйманню, осмисленню нових понять і уявлень, подоланню їхньої розрізненості та фрагментарності, дає змогу досягти цілісності знань, сформуванню наукової картини світу в молодших школярів.

У ході дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня «Упровадження технології інтегрованого навчання в початковій школі на засадах ідей та положень Нової української школи» визначено шість моделей упровадження інтегрованого навчання в початковій школі.

За типом закладу загальної середньої освіти:

1. В умовах закладу загальної середньої освіти.

2. В умовах інклюзивного навчання.

3. В умовах освітнього округу.

За авторськими технологіями:

4. Особистісно орієнтована інтегрована технологія (автор: Якименко С. І.).

5. Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України» (автор: Гавриш І. В.).

6. Педагогічна технологія «Росток» (автор: Пушкарьова Т. О.).

У статті визначено організаційно-педагогічні умови ефективності освітнього процесу в класі-комплекті, що представлені через взаємодію багатьох зовнішніх (організаційних) і внутрішніх (психолого-ди-

дактичних) умов організації освітнього процесу в класі-комплекті.

У ході дослідно-експериментальної роботи проведено підготовку педагогічних працівників, які працюють в умовах класу-комплекту, з огляду на їхню постійну участь у науково-методичних заходах на базі пілотних класів.

Проведене дослідження не претендує на остаточне розв'язання проблеми упровадження технології інтегрованого навчання в початковій школі. Перспективою є подальше розроблення та апробація моделей упровадження інтегрованого навчання молодших школярів на засадах ідей та положень Нової української школи для різних типів закладів освіти, у яких є школа I ступеня.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арцишевська М. Суспільствознавча картина світу як теоретична основа інтеграції змісту шкільної освіти / М. Арцишевська // Шлях освіти. – 2000. – № 3. – С. 16–20.
2. Бех І. Виховання особистості : Сходження до духовності : [наук. видання] / І. Бех. – К. : Либідь, 2006. – 272 с.
3. Бех І. Д. Інтеграція як освітня перспектива / І. Д. Бех // Початкова школа. – 2002. – № 5. – С. 5–6.
4. Гончаренко С. У. Світоглядні функції загальної середньої освіти / С. У. Гончаренко, Ю. І. Мальований // Педагогіка і психологія. – 1994. – Вип. 1. – С. 44–55.
5. Ільченко В. Р. Освітня програма «Довкілля»: концептуальні засади інтеграції змісту природничо-наукової освіти / В. Р. Ільченко, К. Ж. Гуз. – Київ – Полтава : ПОПОПП, 1999. – 123 с.
6. Ильченко В. Р. Формирование естественнонаучного миропонимания школьников : [кн. для учителя] / В. Р. Ильченко. – М. : Просвещение, 1993. – 192 с.
7. Косовська М. Інтеграція багатокомпонентного змісту початкової освіти : реалії та перспективи / М. Косовська // Світло. – 2003. – № 2. – С. 15–16.
8. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
9. Носенко Е. Картина світу як інтегруючий і гуманізуючий фактор у змісті освіти / Е. Носенко // Педагогіка і психологія. – 1995. – № 1. – С. 24–28.
10. Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах / О. Я. Савченко. – К. : «Магістр-S», 1997. – 256 с.
11. Якименко С. І. Впровадження інтегрованої технології в освітній процес школи I ст. / С. І. Якименко // Науковий вісник Миколаївського державного університету. Пед. науки : зб. наук. праць. – Миколаїв : МДУ, 2005. – Вип. 10. – Т. 2. – С. 113–118.

**ВНЕДРЕНИЕ ТЕХНОЛОГИИ ИНТЕГРИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ
В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ: ОСОБЕННОСТИ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКО-
ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЙ РАБОТЫ РЕГИОНАЛЬНОГО УРОВНЯ**

Сокуренко Елена,
кандидат педагогических наук,
доцент, заведующая кафедрой теории и методики
дошкольного и начального образования
Николаевский областной институт
последипломного педагогического образования
ул. Адмиральская, 4-а, 54001, г. Николаев, Украина
olena.sokurenko@moippo.mk.ua

Возрастающие требования к содержанию и организации образовательного процесса в начальной школе предполагают использование новых, более эффективных инновационных педагогических подходов к формированию личности, так как задачей Новой украинской школы является развитие сознательной, всесторонне развитой, творческой личности, способной к самовыражению в различных видах деятельности. В статье представлены результаты исследовательско-экспериментальной работы регионального уровня по теме «Внедрение технологии интегрированного обучения в начальной школе на основе идей и положений Новой украинской школы» на базе НОИППО и учебных заведений области. Цель исследовательско-экспериментальной работы – разработать и апробировать модели внедрения интегрированного обучения в начальной школе на основе идей и положений Концепции «Новая украинская школа», Государственного стандарта начального образования.

Ключевые слова: интеграция; интегрированное обучение; исследовательско-экспериментальная работа; компетентностный подход; начальная школа; Новая украинская школа; образовательный процесс; целостная картина мира.

**INTEGRATED LEARNING TECHNOLOGY IN PRIMARY SCHOOL:
RESEARCH AND EXPERIMENTAL REGIONAL WORK**

Sokurenko Olena,
Candidate of Pedagogical Sciences (Ph.D.),
Associate Professor,
Head of Department of Theory and Methods of
Preschool and Primary Education
Mykolaiv In-Service Teachers Training Institute,
4-a Admiralska Street, Mykolaiv, 54001, Ukraine
olena.sokurenko@moippo.mk.ua

The growing demands on the content and organization of the learning process in primary school require new, more effective teaching approaches to teaching a personality. Overall, the

purpose of New Ukrainian School is a conscious, comprehensively developed, creative person. To meet these expectations it is recommended to study the content of primary education on the basis of interdisciplinary integration and task-based approach.

The author identifies the problem in general, analyzes the main research and publications on this issue. The article presents the results of research and experimental regional work on «Integrated learning in primary school on the basis of New Ukrainian School». The purpose of research and experimental work was to develop and test models for the integrated learning in primary school according to the Concept «New Ukrainian School» and the State Standard of Primary Education.

The Concept «New Ukrainian School» enhances teachers to select the proper content, which allows young learners to perceive reality holistically.

There are two models of subject-integrated learning presented in the article.

Model 1. Organization of the learning process with simultaneous work of two small classes with the maximum use of integration.

Model 2. Using a system of shortened lessons with alternate involvement of students of different classes for cooperation.

The learning effectiveness in each classroom is determined by many external and internal factors. Perspectives for further research on an integrated approach in primary school are identified in the article either.

Keywords: *competence approach; holistic integration; integrated learning; learning process; new Ukrainian school; perception; primary school; research and experimental work.*

REFERENCES

1. Artsyshevska, M. (2000). Suspilstvoznavcha kartyna svitu yak teoretychna osnova intehratsii zmistu shkilnoi osvity [Sociological picture of the world as a theoretical basis for the integration of the content of school education]. *Shliakh osvity*, 3, 16–20 (ukr)
2. Bekh, I. D. (2002). Intehratsiia yak osvitnia perspektyva [Integration as an educational perspective]. *Pochatkova shkola*, 5, 5–6 (ukr).
3. Bekh, I. D. (2006). *Vykhovannia osobystosti: Skhodzhennia do dukhovnosti* [Education of personality: Ascent to spirituality]. Kyiv: Lybid (ukr).
4. Honcharenko, S. U., & Malovanyi J. I. (1994). Svitohliadni funktsii zahalnoi serednoi osvity [Worldview functions of general secondary education]. *Pedahohika i psykholohiia*, 1, 44–55 (ukr).
5. Il'chenko, V. R. (1993). *Formirovanie estestvennonauchnogo miroponimanija shkol'nikov* [The formation of the natural science worldview of schoolchildren]. M.: Prosveshhenie (rus).
6. Ilchenko, V. R. & Ghuz K. Z. (1999). *Osvitnia prohrama «Dovkillia»: kontseptualni zasady intehratsii zmistu pryrodnycho-naukovoï osvity* [Educational program «Environment»: conceptual principles of integration of the content of natural science education]. Kyiv – Poltava: POIPOP (ukr).
7. Kosovska, M. (2003). Intehratsiia bahatokomponentnoho zmistu pochatkovoï osvity: realii ta perspektyvy [Integration of multicomponent content of primary education: realities and perspectives]. *Svitlo*, 2, 15–16 (ukr).

8. Nova ukrainska shkola: kontseptualni zasady reformuvannya serednoi shkoly [The new Ukrainian school: conceptual principles of secondary school reform] (2016). Retrived from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (ukr).

9. Nosenko, E. (1995). Kartyna svitu yak intehruuiuchy i humanizuiuchy faktor u zmisti osvity [The picture of the world as an integrating and humanizing factor in the content of education]. *Pedahohika i psykholohiia*, 1, 24–28 (ukr).

10. Savchenko, O. Ya. (1997). *Suchasnyi urok u pochatkovykh klasakh* [The modern lesson in elementary school]. K.: «Mahistr-S» (ukr).

11. Yakymenko, S. I. (2005). Vprovadzhennia intehrovanoi tekhnolohii v osvitnii protses shkoly I st. [Introduction of integrated technology in the educational process of the first degree school]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho derzhavnoho universyteta. Ped. nauky: zb. nauk. prats*, 10, 113–118. Mykolaiv: MDU (ukr).